

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1915 kl. 4. e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av mark till lantförsvaret att användas till förläggningsplats och övningsfält för Fälttelegrafkåren jämte två i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 12 mars 1915 avlåten proposition, nr 110, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

att den 14 mars 1916 till lantförsvaret, för att användas till förläggningsplats och övningsfält för fälttelegrafkåren, överlåtas dels från domänstyrelsen de under styrelsens förvaltning varande lotterna nr 1—4, 7 och 12—21 om tillhoppa 38,5390 hektar av norra skiftet av Uppsala hovstalläng, dels ock från Ultuna lantbruksinstitut den del av Kungsängen, som faller inom de å en vid statsrådsprotokollet fogad karta angivna fulldragna blåa linjerna och i areal innehåller 86 hektar,

att, såsom vederlag för sistnämnda överlåtelse, utöver viss gottgörelse i penningar, till Ultuna lantbruksinstitut den 14 mars 1916 från domänstyrelsen överlåtes södra skiftet av Uppsala hovstalläng, med undantag dock för därå befintliga lägenheten Grönvik, som med en areal av 50 ar torde för domänsfondens räkning få till Ruben Jansson, som äger därå befintliga byggnader, försäljas för en köpeskillning av 1,000 kronor, samt att nyssnämnda överlåtelser från domänstyrelsen må ske mot den ersättning, Kungl. Maj:t kan bestämma, eller efter motsvarande nedskrivning i statens domäners fond.

I anledning av förenämnda proposition hava inom andra kammaren väckts två motioner, nämligen nr 209 av herr *Zetterstrand*, däri hemställt, att propositionen icke måtte av riksdagen bifallas, samt nr 221

Motioner.

av herr *Thorsson*, däri hemställts, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition ville hos Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning och därpå grundat förslag angående förläggning av telegrafkåren.

Efter överenskommelse mellan stats- och jordbruksutskotten hava förevarande framställningar hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och jordbruksutskott.

Beträffande den av departementschefen till stöd för Kungl. Maj:ts förslag återopade utredningen får utskottet hänvisa till innehållet i förberörda statsrådsprotokoll.

I sin motion har herr *Zetterstrand* anfört följande:

»I äldre tider förlades regementenas övningar till hedar och dylika mindre värdefulla marker runt om i landet. På senare tider har det däremot åtskilliga gånger inträffat, att mötesplatser anordnats å den odlade eller odlingsbara jorden. Sådant bör i möjligaste mån undvikas såsom ur nationalekonomisk synpunkt förkastligt och föga överensstämmande med kravet på finansiell krigsberedskap.

I nu förevarande proposition har emellertid föreslagits att till förläggningsplats och övningsfält för fälttelegrafkåren måtte från Uppsala hovstalläng och den därintill belägna Kungsängen upplåtas omkring 125 hektar mark, som enligt vederbörande jordbruksmyndighets uppgift bestode av dels åkerjord, fruktbar svåmlera, vilken kunde betecknas såsom den bästa i Uppland och lämnade säkra skördar, synnerligast av foderväxter, hö och rotfrukter, samt dels äng, vilken användes på så sätt, att densamma först skördades till hö och därefter under höstmånaderna lämnade ett värdefullt bete för en större kreatursflock. Samma myndighet tillägger och motiverar utförligt, att, om Kungsängen skulle avhändas Ultuna, uppstode rubbningar, som för egendomen och lantbruksskolan bleve i hög grad menliga.

Innan beslut av dylik innebörd fattas, anser jag emellertid, att ytterligare utredning bör komma till stånd för vinnande om möjligt av en i ekonomiskt hänseende mera tilltalande lösning av denna förläggningsfråga.

Det är väl sant, att chefen för generalstaben i skrivelse av den 5 juni 1913 förklarar, att Uppsala av vissa i propositionen ej angivna skäl bör utgöra centralpunkten för arméns flygväsende i vad det avser södra Sverige, ävensom att departementschefen med föranledande därav, och då en förläggning av enbart flygmaskinskompaniet till Uppsala skulle medföra avsevärt ökade kostnader, funnit sig böra tillstyrka, att fälttelegrafkåren i dess helhet förläggas till Uppsala.

Generalstabschefen har likväl i ett senare avgivet yttrande, dagtecknat den 18 februari 1915, förklarat sig av anförda skäl icke kunna förorda den ifrågasatta förflyttningen av fälttelegrafkåren till Uppsala utan framhållit, att kårens huvuddel fortfarande såsom hittills borde vara förlagd till Stockholm. De med kåren tillsvidare förenade ballong- och flygmaskinskompanierna kunde däremot enligt generalstabschefens mening utan olägenhet förläggas till annan ort än kårens huvuddel.

Vad sålunda i ärendet förekommit synes giva vid handen, att det i propositionen framlagda förslaget till förläggningsfrågans lösning ej ens ur militär synpunkt är det lämpligaste.

I saknad av tillgång till alla på frågan inverkan aktstycken är det givetvis ej möjligt att framkomma med något bestämt motförslag. Det vill dock synas som om det både ur militär och ekonomisk synpunkt möjligen kunde befinnas lämpligt att förlägga fälttelegrafkårens huvuddel till förut ifrågasatt plats å Järvafältet samt flygskolan eventuellt i förening med ballong- och flygmaskinskompanierna till någon f. d. mötesplats i mellersta Sverige.

Fäster man huvudvikten vid att flygskolans förläggningsplats ej skall vara allt för avlägsen från huvudstaden, kan man ju till skolan upplåta någon f. d. mötesplats inom något av mälardelens län. Anser man åter, att denna synpunkt ej behöver vara den avgörande, kan det måhända vara lämpligast att låta flygskolan fortfarande använda dess provisoriska förläggningsplats å livgrenadjärregementenas övningsplats nära staden Linköping.

Beslutar man sig för Malmen, så har man ju där obegränsat utrymme, riklig tillgång på byggnader, som lätt kunna för skolans olika behov apteras, överflödigt tillgång på gott dricksvatten, goda kommunikationer samt tillfälle såväl till samövning med infanteri och träng som ock till övningar med hydroaëroplan i den närbelägna sjön Roxen.

På ovan anförda skäl anser jag en ytterligare utredning av föreliggande förläggningsfråga böra äga rum samt får på grund därav hemställa, — — —»

Efter att hava redogjort för innehållet i vissa myndigheters i statsrådsprotokollet intagna yttranden har herr Thorsson i sin motion vidare anført:

»Sedan 1901 års härordning tillkom ha de flesta av arméns truppförband förflyttats från sina gamla förläggningsorter till nya sådana. Den ledande tanken vid de därav föranledda jordförvärven synes ha varit att söka efter de dyraste och — fetaste jordbitarna till de nya övningsfälten. Sedan de gamla sandhedarna övergivits läser nu en kommitté

syssla med en utredning om huruvida icke på en del av dessa hedar kunna upprättas mindre egnahemsjordbruk. Samtidigt igenläggas många gamla sådana jordbruk, vilka genom generationers arbeten bringats upp i en hög åkerbrukskultur. Maskrosor och annat ogräs skall hädanefter icke störas av plog eller harv. Endast soldatens klack eller hans spade skall då och då oroa ogräset. Rekordet i denna rosenrasande jordpolitik slår Kungl. Maj:t i nu föreliggande proposition. De talande skäl som Ultuna lantbruksinstitutets styrelse anför emot att lägga igen Kungsängens mjuka lervallar bemöter statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet enkelt och obesvärat med »att generalstabschefen av vissa skäl ansett Uppsala böra utgöra centralpunkten för arméns flygväsende i vad det avser södra Sverige». Vad betyder det inför den militära sakkunskapens dekreterande, att lantbruksinstitutets styrelse anser att Kungsängens jord är nödvändig för institutets verksamhet? Vad betyder det om institutets elever hädanefter bliva ensidigt utbildade och vad betyder det om just den bästa delen av Kungsängens mjuka lerjord borttages från modernäringens skola? Generalstabschefen har ju sagt att flygskolan skall ligga i Uppsala, och då så. Sedan fortifikations- och generalstabscheferna upptäckt, att svämlera lämpar sig bättre för flygexperiment än för rotfruktsodling, anser Kungl. Maj:t, med stöd av denna sakkunskap, att någon avgörande betydelse icke bör tillmätas de skäl som institutets styrelse i lantbruksundervisningens intresse anfört emot herrar militärers anspråk. I en tid då särskilda uppmaningar utgått till jordbrukarna att öka landets livsmedelsproduktion föreslår vår regering att undandraga denna produktion 125 hektar av Upplands bästa jord. Jag hoppas att riksdagen icke skall medverka till uppmuntran åt dessa strävanden.

I samband med frågan om anskaffande av flygfält för telegrafkårens flygmaskinskompani har spørsmålet om hela kårens förläggningssort ånyo blivit aktuell. Vid 1914 års senare riksdag väckte undertecknad en motion angående omorganisation av ingenjörvapnet, varigenom telegrafkåren skulle upphöra att existera såsom självständigt truppförband; i stället skulle vid varje ingenjörkår uppsättas en bataljon förbindelsetrupper. Genom denna åtgärd avsågs att närmare sammanföra de olika grenarna av ingenjörvapnet samt att för dessa möjliggöra fredsövningar som närmare anslöte sig till verkliga fältförhållanden.

Från intresserat militärt håll bekämpades denna anordning synnerligen ivrigt under förebärande av att telegrafkåren skulle vara samlad med alla sina avdelningar i ett självständigt truppförband samt förläggas till huvudstaden. Av nu föreliggande proposition framgår att general-

stabschefen förordat kårens förläggning dels till Stockholm, dels till Uppsala. Detta förslag har, ehuru med tvekan, biträtts av fortifikationschefen. Då departementschefen uttalat sig för hela kårens förläggning till Uppsala synes han ej stödja detta uttalande på några militära skäl utan snarare är det kostnadsfrågan som för honom varit avgörande. Härav framgår uppenbarligen att nu, sedan riksdagen godkänt organisationen för telegrafkåren, kan denna förläggas såväl till Järvafältet som till Uppsala, delad eller i sin helhet, hur det lämpar sig. Vid sådant förhållande bör frågan om kårens förläggande upptagas till förnyad omprövning. Kan dess förläggning numera utan militära olägenheter ske utom huvudstaden, lär det ej möta några svårigheter att i södra Sverige, det vill säga mellan Östersund och Smygehuck, uppsöka många platser som kunna lämpa sig såsom förläggningsort för truppförband. Artilleriskjutfälten vid Skillingaryd och Marma lämna båda goda utrymmen för flygning, och dessa platsers avskilda läge underlättar strävandet att skilja ut telegrafkåren från övriga ingenjörstrupper. Skulle av en eller annan anledning nu antydda övningsfält icke anses lämpliga, finnas ju två för flygning redan prövade hedar nämligen Malmslätt och Ljungbyhed. Av dessa har Ljungbyhed i en till innevarande riksdag ingiven proposition erhållit Kungl. Maj:ts betyg om sig att *numera* vara det bästa övningsfältet inom första arméfördelningen.»

Till det ifrågasatta övningsfältet för fälttelegrafkåren vid Uppsala skulle enligt det nu föreliggande förslaget användas förutom Vaksala kyrkoherdeboställes ängsteg och Vaksala kyrkobys ängsteg om tillhoppa 9,4 hektar, rörande vilkas värde statsrådsprotokollet icke innehåller någon upplysning, ytterligare kronan tillhörig mark med en sammanlagd areal av omkring 125 hektar, därav 86 hektar, tillhörande den av Ultuna lantbruksinstitut disponerade lägenheten Kungsängen, utgöras av synnerligen bördig jord. Från styrelsen för nämnda institut hava med styrka framhållits de avsevärda olägenheter, som ett avstående av sistberörda mark skulle medföra såväl för skötseln av institutets övriga egendom som för den vid institutet och lantbruksskolan bedrivna undervisningen och vilka endast i viss mån skulle kunna avhjälpas genom att institutet i vederlag erhöle det därtill avsedda södra skiftet av Uppsala hovstallängar. Det synes ock utskottet, som om ur ekonomisk synpunkt starka betänkligheter möta mot användande till övningsfält av så värdefull mark som den, varom nu är fråga.

Utskottet skulle dock icke av enbart ekonomiska skäl låta sig förledas att avstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, därest utskottet

Utskottet.

vore övertygat om att frågan om förläggningsorten för fälttelegrafkåren genom samma förslag skulle ur militär synpunkt vinna sin bästa lösning. Att förslaget i sådant avseende icke utan vidare torde vara att förorda, framgår emellertid enligt utskottets mening därav, att enligt ett i statsrådsprotokollet återgivet uttalande av chefen för generalstaben denne ansåge en förläggning av ifrågavarande kår till Uppsala vara förenad med alla de olägenheter, som kårens nuvarande förläggning till Stockholm innebure utan att medföra denna förläggnings — särskilt i utbildningshänseende — högst betydande fördelar. Detta uttalande synes utskottet hava bort utgöra anledning till en särskild undersökning, huruvida icke någon lämpligare förläggningsplats än den vid Uppsala skulle kunna för ändamålet erhållas. I likhet med vad i herr Thorssons motion göres gällande anser ock utskottet för sin del, att, innan definitivt beslut i förevarande förläggningsfråga fattas, en ytterligare utredning i omförmälda hänseende bör vidtagas, därvid bör, såsom i motionerna även framhållits, tagas under övervägande, om icke något av de förefintliga övningsfälten — såväl de nu använda som de förutvarande — kan tagas i anspråk för ifrågavarande truppförband. Vad särskilt angår de sistnämnda övningsfälten eller mötesplatserna torde det måhända icke heller vara uteslutet, att därest fälttelegrafkåren skulle kunna i sin helhet lämpligen förläggas till någon av dessa, där befintliga byggnader skulle komma till användning och besparingar härigenom erhållas i de beräknade kostnaderna för förläggningen.

Utskottet, som på grund av det anförda icke kan biträda Kungl. Maj:ts förslag, får alltså hemställa,

att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, må, i anledning av herrar Zetterstrands och Thorssons förevarande motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad utredning och därpå grundat förslag angående förläggning av fälttelegrafkåren.

Stockholm den 10 maj 1915.

På sammansatta utskottets vägnar:

AABY ERICSSON.